

LUX FILM DAYS

3 FILMI
24 KEELT
28 RIIKI

© Benedict Neuenfels

STYX

Režissöör: Wolfgang Fischer
Saksamaa, Austria

STYX

REŽISSÖÖR: WOLFGANG FISCHER

Neljakümnendates eluaastates Rike otsustab mõneks ajaks jätta kiirabiari sti töö ja sõita oma suure hoolega hoitud purjekal Asa Gray Ascensiooni saarele. Ta purjetab üksi ja tema rännakust Atlandi ookeani lõunaossa kujuneb ühtlasi retk sügavale iseendasse. Pardal kulub Rike aeg kas tüüri taga või kaasavõetud raamatuid lugedes, millest üks on „Paradiisi loomine. Darwin Ascensiooni saarel“. Lummatud lopsakast ja mitmekesisest loodusest, mis alles 19. sajandi lõpul asustatud saarel lokkab, ootab ta kannatamatult kohtumist Eedeni aiaga, mis kõikvõimalikke taimeliike kasutades kuulsa briti loodusteadlase nõuannete järgi rajati.

Kuid ühel ööl lööb saatus kaardid segi ja asjade käik muutub sootuks. Tõuseb suur torm. Selle vaibudes näeb Rike Roheneemesaartest kirdes oma teel triivimas vana kalalaeva sajakonna pagulasega, kes püüavad meeleheitlikult vehkides teda appi kutsuda. Rike üritab edutult laevaga raadiosideühendust luua ning hoiatab seejärel rannikuvalvet, kes ei kipu tema korduvatele kõnedele vaatamata reageerima. Nii jääb ta üksi moraalse kohustusega päästa pagulased, keda tal on samas võimatu oma väiksele purjekale võtta. Rike võimetuse olukorda lahendada muudab tema jaoks veelgi hullemaks asjaolu, et ta on uppujate silmis ainus lootuskiir. Naine on vastamisi traagilise dilemmaga – ta sooviks aidata, kuid on sunnitud lahkuma. Lõppkokkuvõttes suudab ta päästa ainult ühe pagulase – 14-aastase nooruki Kingsley.

OLUKORRA ANALÜÜS

Wolfgang Fischeri filmis lavastatud traagiline olukord näitlikustab allegoorilise loo vormis ületamatut lõhet jõuka Euroopa ja vaesuse või poliitilise ebastabiilsuse ohvriks langenud Aafrika mandri vahel koos kogu puuduse, vägivalda, ebaõigluse või tagakiusamisega, mis sellega kaasneb. Näib, et film esitab meile fundamentaalse küsimuse: mida saab inimene üksi sellises dramaatilises olukorras teha, kui pädevad ametivõimud ja need, kes oleksid suutelised midagi ette võtma, on otsustanud olukorda ignoreerida?

Filmi „Styx“ teema puudutab viimasel ajal kirgi kütvat probleemi, millega on muu hulgas kaasnenud ksenofoobia ja natsionalismi kasv Euroopas: Itaalia, Austria ja Visegradi rühma riigid (Ungari, Tšehhi Vabariik, Poola ja Slovakkia) tõrguvad sisserändajaid riiki lubamast, nagu näitavad ka hiljutised otsused tõkestada juurdepääs sadamatele. Pärast enneolematut rändekriisi, mis saavutas oma haripunkti 2015. aastal, peavad Euroopa Liidu juhid pagulaste vastuvõtu probleemi lahendamiseks nüüd toime tulema poliitilise kriisiga, kus on vastamisi avatud Euroopa ja suletud Euroopa.

LIIKIDE TEKKIMINE

Atlandi ookeani lõunaosas Aafrika mandrist eemal avamerel asuv Ascension on väike vulkaaniline saar. 1836. aastal külastas seda Charles Darwin, kes oli oma purjekaga Beagle tagasiiteel ümbermaailmareisilt. Rabatud taolisest kõledast kohast, kus polnud ei magevett ega mingit taimestikku, rääkis Darwin saarest botaanik Joseph Hookerile, kes otsustas saare metsastada, istutades sinna kõikisuguseid Euroopast, Argentinast ja Lõuna-Aafrikast pärit puid ja taimi. Eesmärgiks seati veeringluse ja mulla kvaliteedi taastamine ning 30 aastat hiljem oligi siht saavutatud. Näib, et see üpris ainulaadne eksperiment köidab filmi peategelast Riket. See nähtub tema sihtkoha valikust, tema suurest huvist sümboolse pealkirjaga illustreeritud raamatu „Paradiisi loomine. Darwin Ascensiooni saarel“ vastu, mida kaamera suures plaanis näitab, ning samuti tema purjeka nimest. Ameerika botaanik Asa Gray (kelle nime kannab Rike purjekas) oli tulihingeline Darwini imetleja, kes andis viimasele kasuliku teavet teose „Liikide tekkimine“ kirjutamisel ja levitas Darwini ideid Ameerika Ühendriikides.

Filmi edenedes hakkame mõistma, et kõik need üksikasjad on olulised ja kuidagi ei saa jätta meenutamata filmi algust, kus näeme Gibraltari kaljudel liikumas suuri ahve. See on ainuke koht Euroopas, kus kakssada viiskümmend berberi makaaki elavad vabas looduses. Primaadid, nagu teame, olid Darwini poolt 19. sajandil tehtud liikide tekkimise teemaliste teadusuuringute keskmes. Viis, kuidas režissöör kõrvutab montaaži abil ahvi, kes endale toitu korjab, liigutades end nagu inimene, ja merereisi jaoks toidutagavarasid koguva Rike, toob suguluse kuidagi uuesti esile ning seab kaudselt kahtluse alla inimese väidetavalt suurema intelligentsi teiste maailma elusolendite ees.

PARADIISI LOOMINE

Nii hakkame loomulikult üldisemalt mõtisklema nende kaugete viidete üle, mis on seotud nüüdisaegse looga, kus järsku pörkuvad kaks vastandlikku maailma – ühelt poolt oma rikkust ja mugavat elu nautiv egotsentriline lääne ühiskond, keda ülejäänud maailm vaat et ükskõikseks jätab, ning oma elu eest võitlevad pagulased. Allegooriline lugu on tulvil sümboleid, mis meid tõlgendamisel aitavad.

Esimese vihje annab Rike öökapiiraamatu pealkiri „Paradiisi loomine“. Sellest aimub, et naise üksinda ette võetud ekspeditsioon on mingis mõttes nagu Eedeni aeda või nn maapealsesse paradiisi tagasi pöördumine. Ta püüab tagasi pöörduda maailma algusesse, nii nagu seda on kirjeldatud piibli Esimeses Moosese raamatus (Genesis) (1). Filmi alguses, veel enne, kui Rike merele jõuab, tehakse meile selgeks inimese vastutus asjade seisu eest maailmas, mis võimaldab järgnevatel sündmustel tõlgendamisel kiiresti kõrvale jätta katastroofi või saatuse mõiste. Filmis esitatud kõrvutustes võib näha seega kriitikat selle vastu, kuidas teatavates riikides pagulaste vastuvõtt on korraldatud. Kõnealus kontekstis võib paradiisi loomist Ascensioni saarel kahtlemata tõlgendada kui märki inimlikult saavutatavatest ja kõigile kasulikest lahendustest, mida on võimalik leida ka kõige lootusetumatele olukordadele.

Miks me siis lepime, et maailmas on asjad nii, nagu nad on? Millisest põhimõttest lähtudes peame me normaalseks oma paremaid tingimusi, samal ajal kui teised, kes on palju hullemas olukorras, peavad meeletult oma elu eest võideldes kohutaval viisil hukkuma? See ongi kahtlemata see fundamentaalne küsimus, mille Wolfgang Fischer kõikide vihjete kaudu tõstatab.

Teisest küljest, ja palju argisemalt, illustreerib Rike võimetus uppuva vana kalalaeva reisijate päästmiseks tegutseda (kuigi see viitab ka üksikisiku piiratud võimalustele ja tugevdab mõneti ideed, et tuhandete sisserändajate traagiline hukkumine merel on paratamatu) eelkõige seda, et üldsuse moraal on olematu. Esimeses raadiosidekõnes, mille Rike vahetult enne tormi lähedal asuva kaubalaeva kapteniga pidas, kinnitas viimane, et naine võib vajaduse korral temale loota. Kuid kõigest mõni tund hiljem keeldub laevakapten appi tulemast, viidates, et võib töökoha kaotada. Ta seab isiklikud huvid kõrgemale kohustusest merel inimeste päästmiseks abi osutada, ehkki see on vastuolus 1974. aasta rahvusvahelise konventsiooniga inimeste ohutuse kohta merel. Sellega tuuakse muu hulgas esile vastuvõtupoliitika puudused isegi kõige konkreetsemate sätete osas, sest rannikuvalve, kelle ülesanne on ometi tagada tsiviilohutus merel, tõrgub Rike edastatud alarmeerivatele teadetele reageerimast.

PÕRGU VEED

Rike ja pagulaste projekti keskmes olev paradiisi otsimine, kuigi see ei tähista nende puhul sama reaalsust ning sel pole samasugust tähendust (2), saab juba filmi pealkirjaga kõhedust tekitava utoopia varjundi, kuna põrguliku konnotatsiooniga nimi Styx pärineb Kreeka mütoloogiast, kus ta tähistab ühte viiest põrgujõest, mis on piiriks elavate ja surnute maailma vahel. Ühetäenduslikult saabuvale draamale osutav režissööri valitud filmipealkiri annab kogu loole algusest peale sünge varjundi ja laseb traagilisi sündmusi juba enne esimeste kaadrite nägemist ette aimata. Ilmneb kontrast unistuste paradiisi ja tegeliku põrgu vahel, mis tabab nii uppuvaid pagulasi kui ka noort sakslannat,

(1) Siinkohal on tegemist veel teisegi viitega piiblile, sest Ascensioni (Taevaminemise) saare nimi on tulnud sellest, et üks Portugali meremees saare 1501. aastal taevaminemispüha päeval avastas.

(2) Rike ja pagulaste kohtumist võib võtta ka kui kahe täiesti vastandliku paradiisikäsitluse kokkupõrget – üks liigub alla lõunasse, et jõuda kunstlikult loodud paradiisisaarele, teised liiguvad üles põhja, et jõuda rikkusest pakatavasse Euroopasse.

kes ei suuda neid aidata. Selle allegoorilise loo eesmärk näib olevat mõista hukka nii poliitikute loidus äärmiselt muret tekitava olukorra suhtes kui ka läänemaailma kodanike üldine ükskõiksus kauged ja abstraktse probleemi suhtes, millega nad otseselt kokku ei puutu. Selles tõlgenduskontekstis on filmi lõpus sekkuv rannikuvalve mõnes mõttes kui põrgu paadimees Charon, kelle ülesanne oli surnute hinged üle Styxi jõe tuua. Ka rannikuvalve transpordib ühelt laevalt teisele rohkem surnuid kui ellujäänuid.

Riket võib näha ka kui vanimat okeaniidi Styxi, kes valitses samanimelise jõe üle. Samuti Kreeka mütoloogias pärit veenümfid okeaniidid olid heasoovlikud olendid, kellele Zeus oli teinud ülesandeks hoolitseda noorte poiste eest ja juhtida nad täiskasvanuikka. See viide heidab kahtlemata valgust suhetele, mis kujunevad arsti ja noore Kingsley vahel, kes on ainuke pagulane, kelle Rike suudab päästa. Samas iseloomustab see ka kurba rolli, mida naine vastu tahtmist poisi saatusekaaslaste jaoks etendab. Ei ole kahtlemata juhuslik, et filmi lõpus, kui Rike näeb lõpuks õises tormis triivinud laeva trümmi ja olukorra kogu õudust, näidatakse suures plaanis tema nägu, mis on üleni kaetud tumeda riidesemega, nii et ainult silmad välja paistavad. Lisaks sellele, et naine kaitseb end nii võimalike nakkuste eest, võib selles teatud rõhuga näidatud varustuses kerge vaevaga ära tunda peakoti, mida kandis paadimees, kui ta surnute hingi Styxi jõe ühelt kaldalt teisele toimetab.

© Benedict Neuenfels

© Benedict Neuenfels

© Benedict Neuenfels

© Benedict Neuenfels

MÖTLEMISAINET

- Film „Styx“ jaguneb tegelikult kaheks osaks. On olukord enne ja olukord pärast kogu öö marutanud tormi. Mida võib selle tormi kohta öelda allegoorilise tõlgendamise kontekstis? Mida see torm tähendab? Kas selles võib näha vihjet veel ühele mütoloogilisele episoodile? Mis tähenduse see ootamatu sündmus filmi kontekstis saab?
- Puhkusele suunduv tavakodanik Rike tähistab meid endid ja meie vastutust ELi kodanikena. Millist sõnumit püüab filmi režissöör Wolfgang Fischer teie arvates meile edastada ja mida ta meilt ootab?

les grignoux

EUROOPA FILMID EUROOPLASTELE

Filmiauhind LUX jätkab noorte andekate Euroopa režissööride žanrilt ja toonilt hämmastavalt mitmekesise filmiloomingu tutvustamist. Euroopa Parlamendil on rõõm tutvustada kolme filmi, mis kandideerivad 2018. aasta filmiauhinnale LUX. Need on:

STYX, režissöör Wolfgang Fischer, Saksamaa, Austria

THE OTHER SIDE OF EVERYTHING („Druga strana svega“), režissöör Mila Turajlić, Serbia, Prantsusmaa, Katar

ISLANDI AMATSOON („Kona fer í stríð“), režissöör Benedikt Erlingsson, Island, Prantsusmaa, Ukraina

Filmid käsitlevad südamlikul ja intelligentsemal moel aktuaalseid teemasid ning peegeldavad praegu Euroopas toimuvat. Nende tegelased uurivad ümbritsevat maailma, et mõista tegelikkust ning ühiskonda ja kogukonda, milles nad elavad. Lugusid jutustatakse kinokunsti emotsioonide kaudu, mis näitab Euroopa kino kvaliteeti ja mitmekesisust, samuti selle tähtsust sotsiaalsete väärtuste ja kultuuriliste kogukondade loomisel. Kutsume teid 7. LUXi filmipäevadele neid filme vaatama.

FILMIAUHIND LUX

Kultuuril on meie ühiskonna struktuuris väga oluline osa.

Seda silmas pidades asutas Euroopa Parlament 2007. aastal filmiauhinna LUX, mille eesmärk on edendada Euroopa filmide levikut Euroopas ja ärgitada üleeuroopalist mõttevahetust ühiskonna jaoks olulistel teemadel.

Filmiauhind LUX on unikaalne algatus. Euroopa koostööfilme näidatakse enamasti vaid nende päritoluriikides. Mujal, sh teistes ELi liikmesriikides, neid peaaegu ei levitata. Filmiauhind LUX annab aga kolmele Euroopa filmile haruldase levivõimaluse, kuna need filmid varustatakse subtiitritega ELi 24 ametlikus keeles.

Filmiauhinna LUX võitja valivad Euroopa Parlamendi liikmed ja see tehakse teatavaks 14. novembril 2018.

LUXI FILMIPÄEVAD

Filmiauhinnast LUX kasvasid välja LUXi filmipäevad. Alates 2012. aastast saab filmiauhinnale LUX kandideerivat kolme filmi LUXi filmipäevade raames näha senisest arvukam üleeuroopaline publik.

LUXi filmipäevade näol on tegemist meeldejääva piireületava kultuurisündmusega. 2018. aasta oktoobrist kuni 2019. aasta jaanuarini on kõigil võimalik ühineda Euroopa filmisõpradega ja vaadata neid kolme filmi kõigis Euroopa Liidu ametlikes keeltes. Seejärel saavad vaatajad meie veebisaidil luxprize.eu või meie Facebooki lehel oma lemmikfilmi poolt hääletada.

PUBLIKUPREEMIA

Filmiauhinna LUX publikupreemia saaja valivad filmivaatajad. Hääletage ühe filmi poolt nendest kolmest enne 31. jaanuari 2019! Euroopa Parlament saadab ühe hääletaja 2019. aasta juulis toimuvale Karlovy Vary rahvusvahelisele filmifestivalile, kus tal on au teha teatavaks publikupreemia pälvinud film.

VAATA,
ARUTLE JA
HÄÄLETA!

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

REŽISSÖÖR: Wolfgang Fischer

STSENAARIUM: Wolfgang Fischer, Ika Künzel

OSADES: Susanne Wolff,
Gedion Oduor Wekesa, Alexander Beyer,
Inga Birkenfeld

OPERAATOR: Benedict Neuenfels

PRODUKSENDID: Marcos Kantis, Martin
Lehwald, Michal Pokorny

TOOTMINE: Schiwago Film GmbH, Amour Fou
Vienna

AASTA: 2018

KESTUS: 94 minutit

ŽANR: mängufilm

RIIK: Saksamaa, Austria

ORIGINAALKEEL: inglise, saksa

